

Aplikovaná ekologie

2.přednáška

**Ekosystém, vztahy na
stanovišti, vývoj**

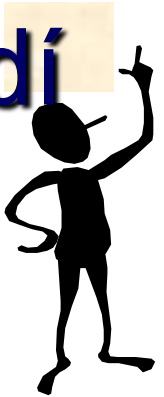
Životní prostředí

ÚVOD

- ✓ základní pojmy – životní prostředí, ekologie...
- ✓ z čeho se skládá biosféra?
- ✓ ekosystém – potravní závislosti, vztahy
- ✓ faktory životního prostředí
- ✓ vývoj společenstev → sukcese + klimax
- ✓ vztahy (konkurence – vnitrodruhová x mezidruhová), koexistence, predace, parazitizmus, symbióza

Základní pojmy životního prostředí

Životní prostředí je část okolního světa, s níž je člověk ve vzájemném působení, kterou používá, ovlivňuje svým chováním a které se sám přizpůsobuje (UNESCO).

- ✓ soubor všech okolních podmínek (***přírodní*** x ***antropogenní***)
- ✓ obklopuje jedince, populace, živé systémy - poskytuje jim všechny nezbytné podmínky pro život
- ✓ působení je vzájemné
- ✓ každý druh vyžaduje jiné (optimální) životní podmínky
- ✓ člověk je (významnou) součástí ŽP
- ✓ základní složky prostředí: **voda, vzduch, půda**

Ekologie nauka o vzájemném soužití mezi organismy a jejich ŽP; o ekonomii přírody; o struktuře a funkci přírody. Ekologie se zabývá třemi stupni: jednotlivým organismem, populací a společenstvem.

Náš svět, naše doba, naše příležitost

→ prostředí nás ovlivňuje!!!

→ zasahuje jak sociální, tak osobní zdraví; tělo, duši i ducha

Znečištění, poškození, nedostatek, uhynutí... ?????

problémy vztahu antropogenní činnosti a okolního prostředí

System skladby BIOSFÉRY...

Biotický materiál (proteiny, nukleové kyseliny, lipidy...) →

Buňka (prokaryotická, eukaryotická) → stejné buňky = **tkáně** →

Organismus - jedinec (individuum) →

Populace (demos) = skupina jedinců téhož druhu, žijících v daném okamžiku v určitém prostředí (stanoviště = **biotop**) →

Společenstvo (biocenóza) = soubor populací v rámci biotopu, **mikrobiocenóza** - (baktérie...), **fytocenóza** - rostlinné populace, **zoocenóza** - živočišné populace

Ekosystém = biocenóza se svým prostředím (jezero, rybník, moře, bažina, louka, les, tundra, městský park, pole...) →

Biom = soubor ekosystémů podobného typu (biom jehličnatého lesa) →

Biosféra = soubor biomů, vody (**biohydrosféra**) a souše (**biogeosféra**).

Ekosystém

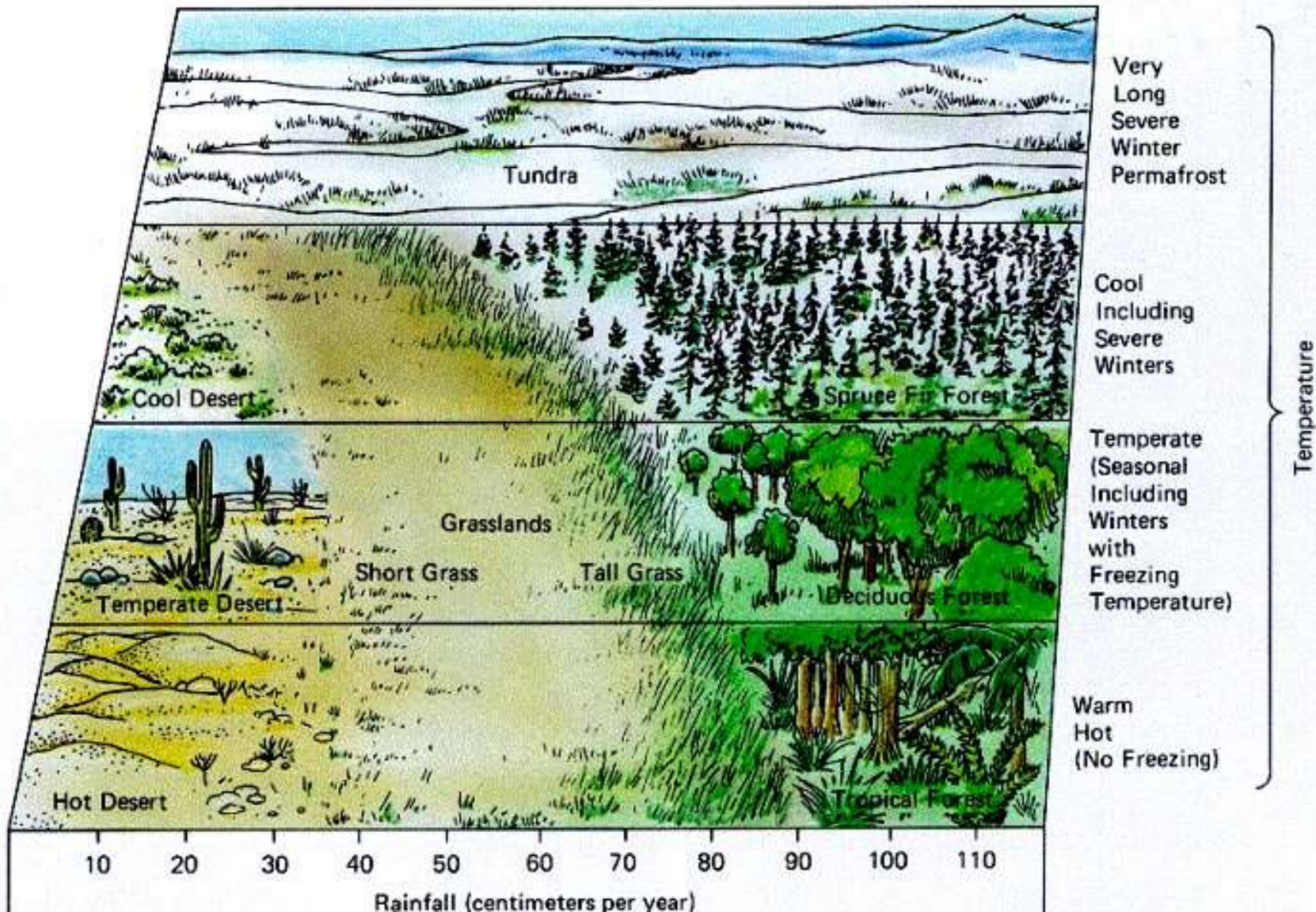
- Přírodní jednotka, která se skládá ze živých a neživých složek ŽP
- Spojení výměnou látek, tokem energie a předáváním informací; vývoj

Bíhýlský systém ekosystém

- Dříve převažující typ ekosystému člověka
- Důležitá složka čívořka (pířká, poutky, zahrady, parky, lesy, rybníky, přehradý)
- Schopné autoregulace a vývoje, při částečném porušení možnost obnovy
- Druhově méně početné, nestabilní, snadno narušitelné, nejsou schopny autoregulace.

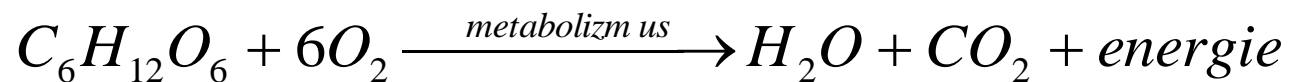
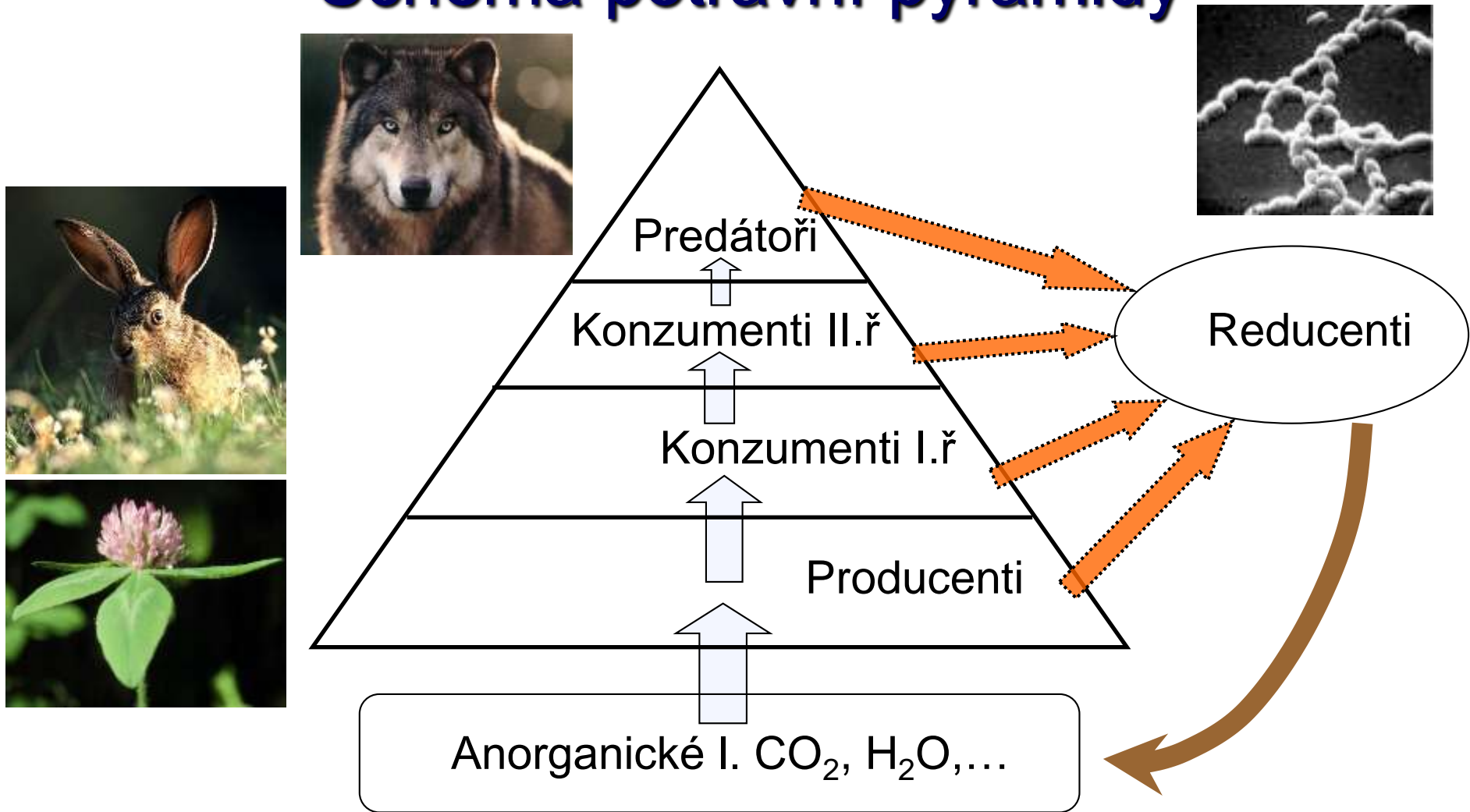
Potravní závislosti v ekosystému

Vše živé v přírodě potřebuje energii...

- ...energie nevzniká ani nezaniká, lze ji pouze přeměňovat: teplo, hmota, práce
- při přechodu z jedné potravní úrovně na vyšší stupeň ztráty (až 90%) → zužování potravní pyramidy směrem vzhůru

Schéma potravní pyramidy

Organismy a okolní prostředí

Každý organismus žije v určitém místě, v němž má vše, co potřebuje k životu (biotop = stanoviště). Působí na něj: ...

ABIOTICKÉ FAKTORY: sluneční záření, teplota vzduchu, vítr, atmosférická vlhkost → **KLIMA (podnebí).**

Sladká/brakická/slaná **VODA** a půda → **SUBSTRÁT**

- FAKTORY KLIMATICKÉ, HYDRICKÉ, EDAFICKÉ

BIOTICKÉ FAKTORY: ostatní živé organismy, + vliv člověka!

- FAKTORY VNITRODRUHOVÉ, MEZIDRUHOVÉ, ANTROPOGENNÍ.

Vnější faktory nejsou konstantní...

Schopnost organismů snášet výkyvy určitého faktoru
≈ **TOLERANCE (SNÁŠENLIVOST)**.

Rozdíl mezi minimem a maximem faktoru, který druh snáší ≈
EKOLOGICKÁ VALENCE (PŘIZPŮSOBIVOST) druhu.

Druhy:

- **tolerantní (s širokou ekologickou valencí)**:
změnám jsou snadno přizpůsobivé (plevely,
švábi, bakterie...).

Bršlice kozí noha

- **málo tolerantní (s úzkou ekologickou valencí)**: jsou fixovány na konkrétní podmínky - specializují se, těžko se přizpůsobují změnám

→ často se jedná o druhy vzácné.

Šafrán karpatský

Biotop - stanoviště

- relativně stejnorodé území, obsazené určitým společenstvem
- Biotičtí i nebiotičtí činitelé

Katalog biotopů ČR

- V - Vodní toky a nádrže
- M - Mokřady a pobřežní vegetace
- R - Prameniště a rašeliniště
- S - Skály, sutě a jeskyně
- A - Alpínské bezlesí
- T - Sekundární trávníky a vřesoviště
- K - Křoviny
- L - Lesy
- X - Biotopy silně ovlivněné nebo vytvořené člověkem

Společenstvo (ekosystém) není neměnný...

...výsledek mezidruhové konkurence → nahrazení jednoho druhu jiným = EKOLOGICKÁ SUKCESE – přirozený sled změn (vývoj)

je způsobena:

- ✓ změnou podmínek prostředí (podnebí)
- ✓ vnějším zásahem
- ✓ rozšířením (invazí) lépe přizpůsobených druhů
- ✓ NIKOLIV přizpůsobením se – příliš pomalé!!!

SUKCESE

začíná vždy v okamžiku, kdy je nové území k osídlení...

- ✓ **primární** sukcese - na místě, kde dosud nikdy nebyl život (sopečné ostrovy, ledovcové splazy, výsypky) - zpočátku velmi pomalé osidlování
- ✓ **sekundární** sukcese - kde již život dříve byl, ale nyní vlivem okolností ustal (vypálený les, lavina) - mnohem rychlejší

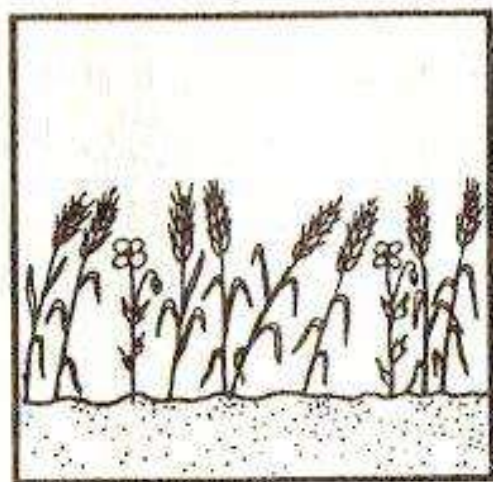
Sukcese – po narušení může být na lokalitě **dočasně**
zvýhodněn druh rychlejší, i když konkurenčně slabší

kdy sukcese končí?

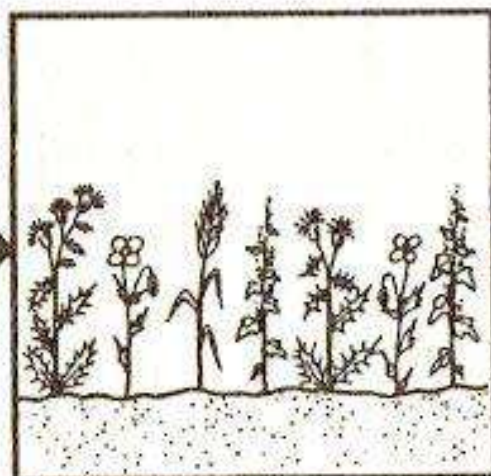
nekončí, pouze směřuje ke konečnému stádiu společenstva

→ **KLIMAXU**

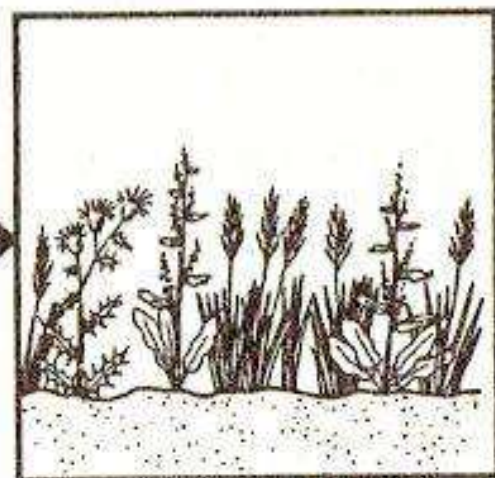
- Stabilní společenstvo, kde bez vnějších narušení nedochází k druhovým změnám

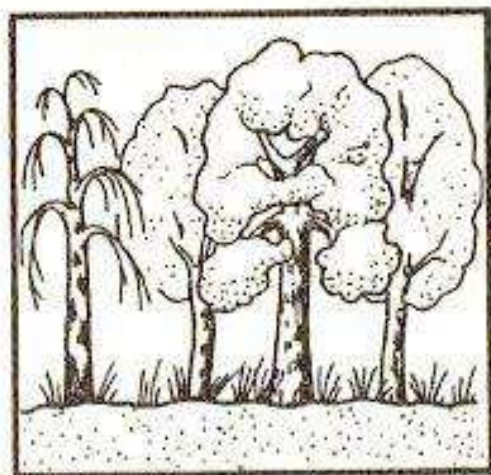
obdělávané pole

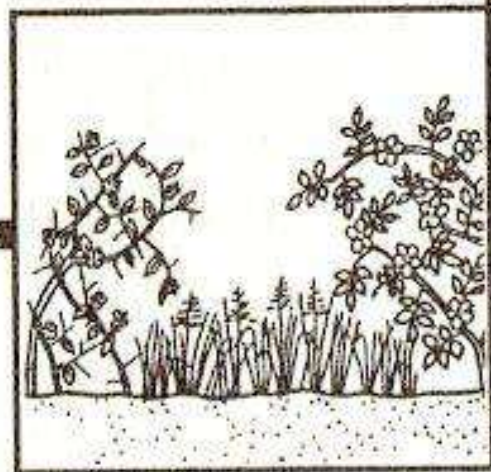
1 rok ladem

5 let ladem

150 let ladem

50 let ladem

I v krajně nehostinných podmínkách lávového pole...

...se najde život!!!

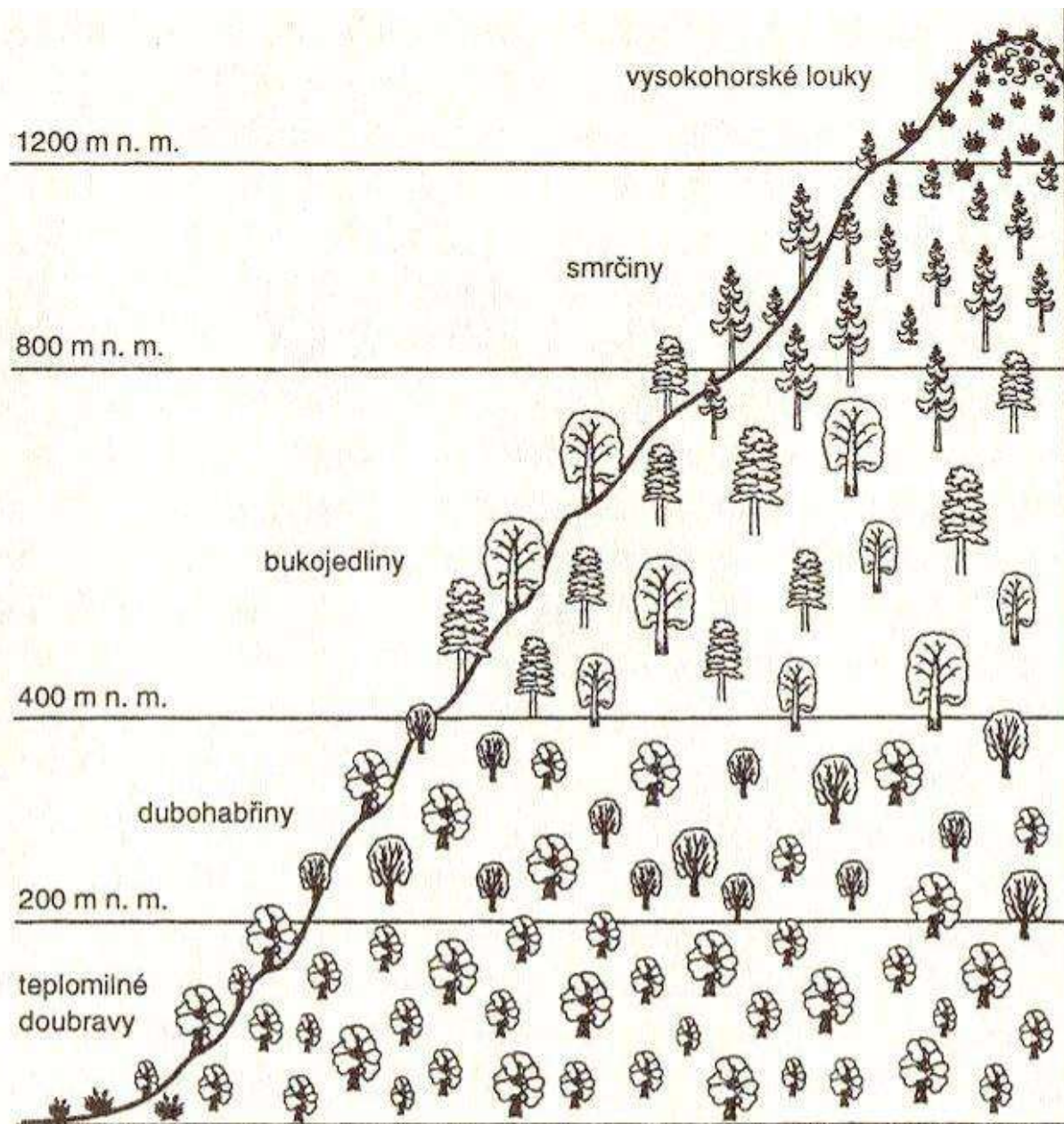

Sukcese sekundární...

Výsledná forma klimaxového společenstva

U nás – 99%
LES!
(přeroste a
zastíní ostatní
druhy)

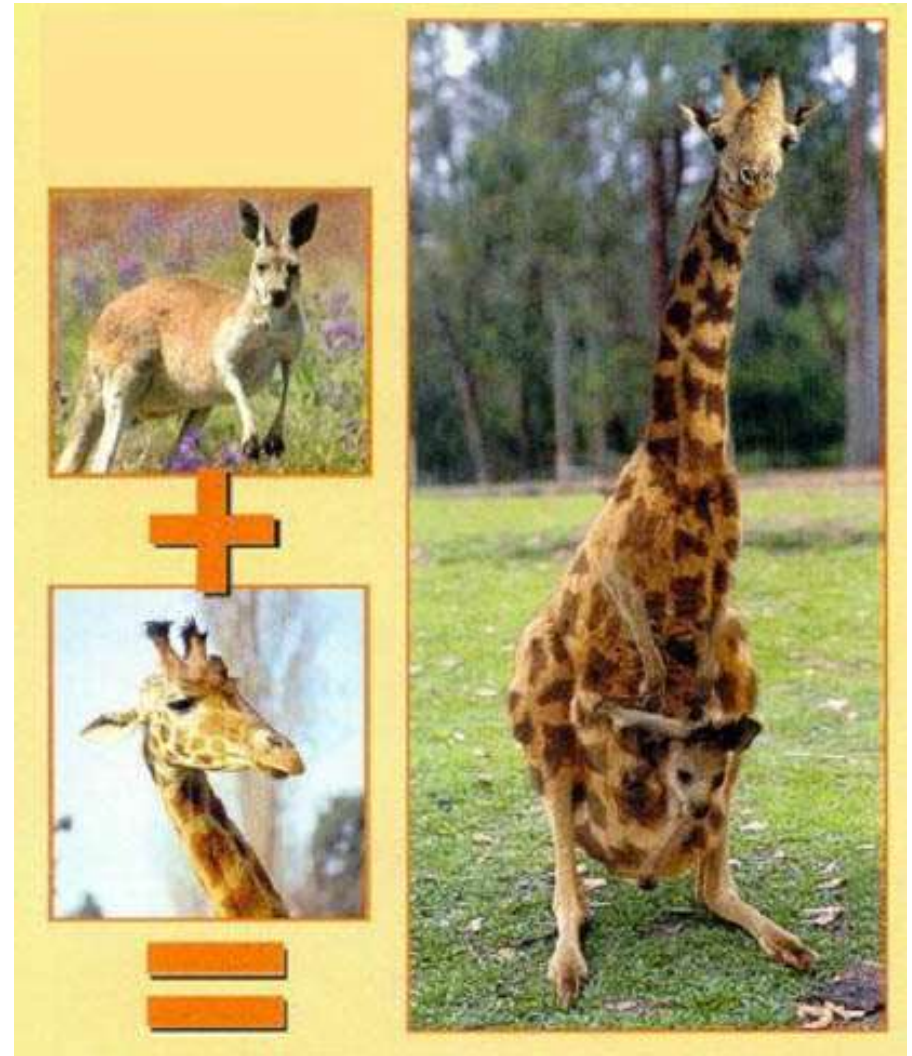

Vztahy

Faktory prostředí ovlivňují vzhled a chování organismů, ovlivňují jeho životní funkce (nároky na výživu, prostor, teplotu, vlhkost, světlo, pH, ...)

Vzhledem ke konkurenci a rozličnosti podmínek se na jedné lokalitě nevyskytují 2 druhy se stejnými nároky... (lev x tygr)

Ale co dokáže člověk...

Liger

Lev + tygřice

V přírodě nemožné

Abnormální rozměry
Opačné povahy obou
druhů –
nevypočitatelné
chování
ZOO, cirkusy, peníze,
nehody
Genetické zatížení ☹️
Oficiální věda a
zoologie protestuje

Vztahy ve společenstvu

Koevoluce

neustálé vzájemné přizpůsobování organismů
→ rovnováha ve společenstvu

- volby strategií, soužití:

- ✓ společná evoluce parazita a hostitele
- ✓ bakterie imunní proti antibiotikům
- ✓ kolibřík + rostlina
- ✓ dravec + kořist

Konkurence

vztahy mezi jedinci populace → ***vnitrodruhové vztahy (konkurence)***

vztahy mezi populacemi → ***mimodruhová konkurence***

- **Příčinou** konkurenčního boje je **nadměrný růst populace**
- **Podmínkou...** **nedostatek zdrojů**

→ **Konkurenční vyloučení**

- „silnější“ druh zabere celou niku → soupeře vytlačí

→ **Koexistence druhů**

- druhy se „uskrovní“= zúží si valenci a žijí spolu v nice vyžaduje rozmanité (prostředí)

Predace

Spotřebování jednoho organismu (kořisti) druhým (kořistníkem=predátorem)

...snižuje částečně konkurenci...

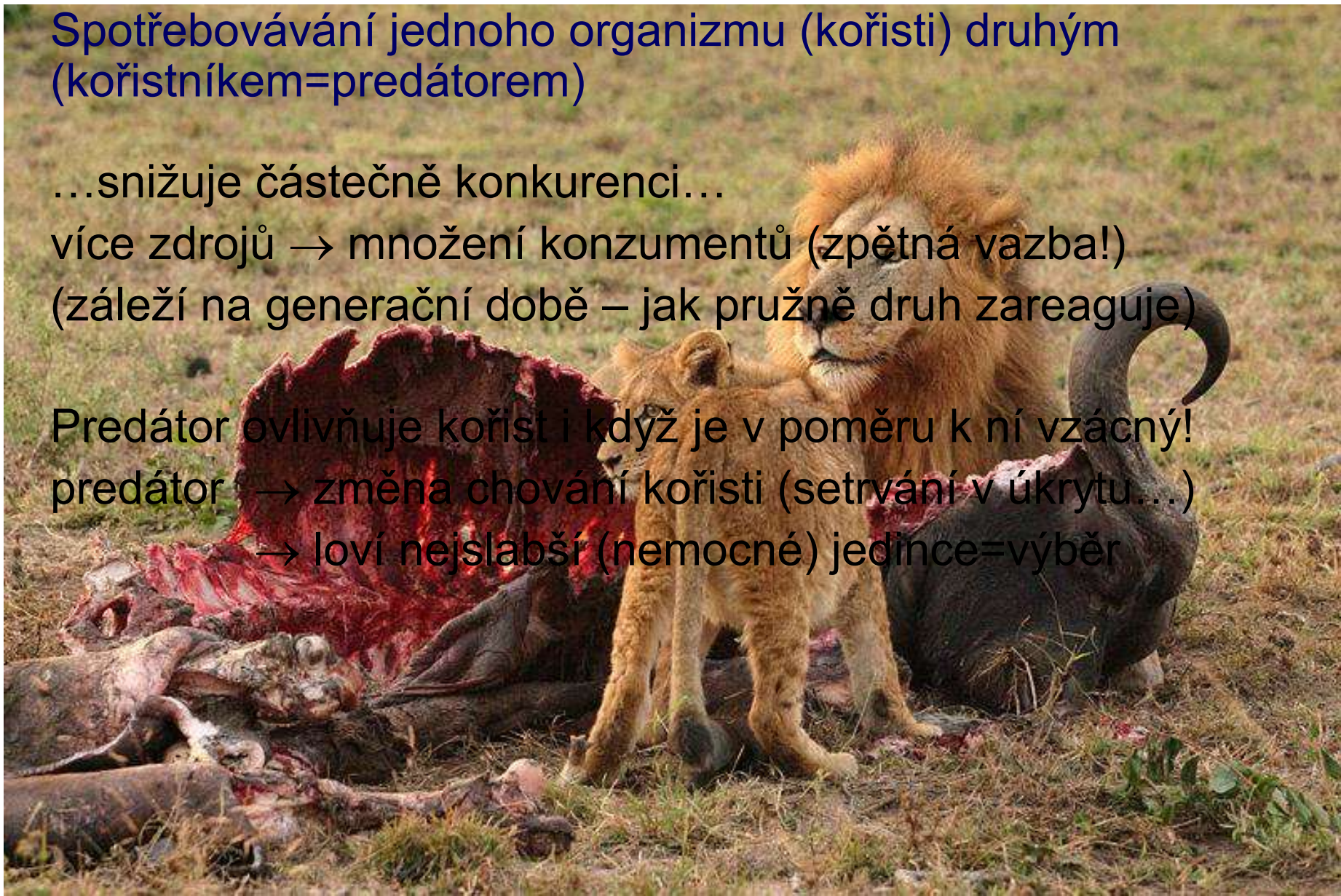
více zdrojů → množení konzumentů (zpětná vazba!)

(záleží na generační době – jak pružně druh zareaguje)

Predátor ovlivňuje kořist i když je v poměru k ní vzácný!

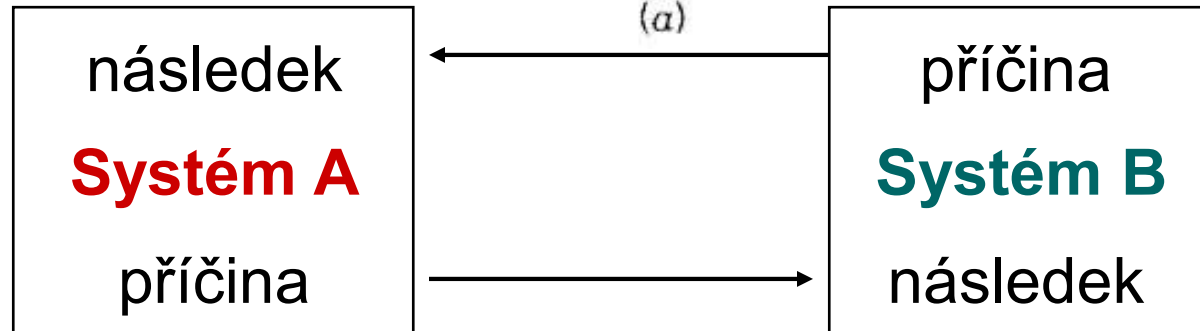
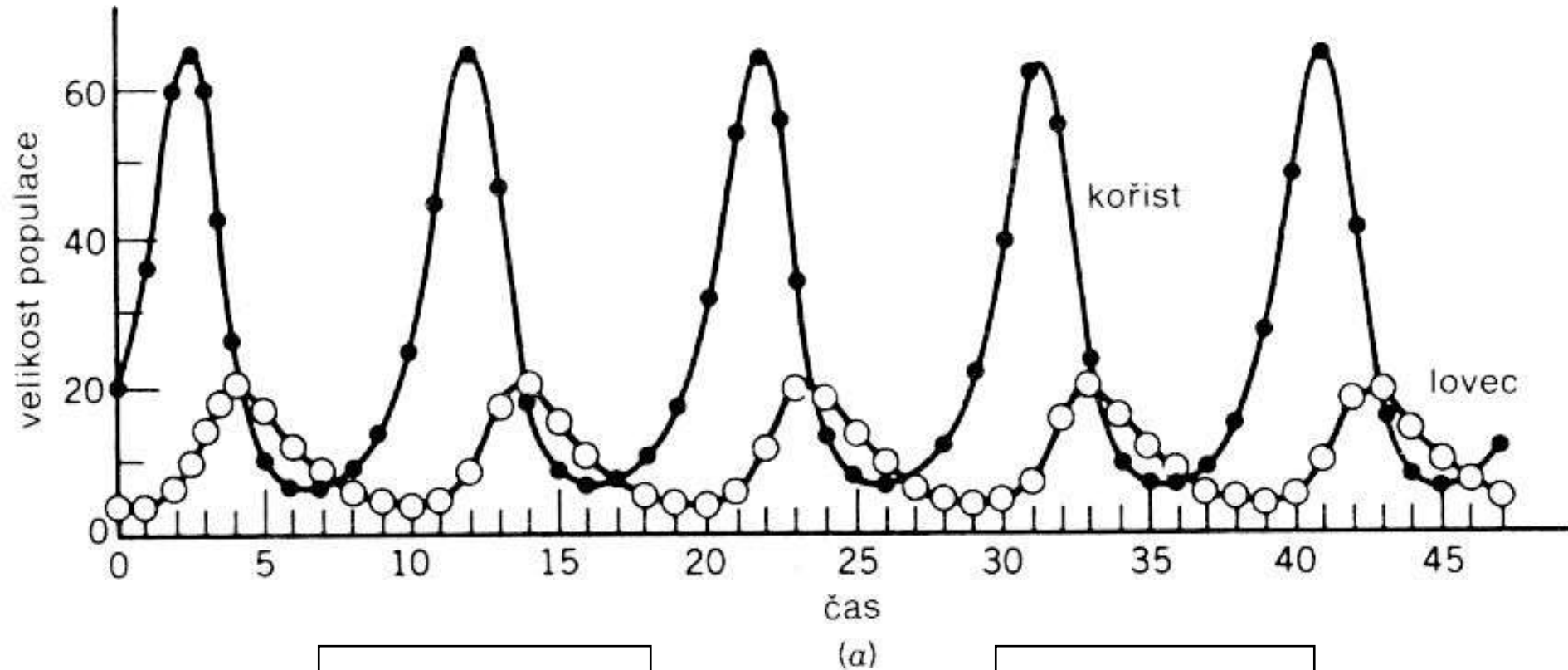
predátor → změna chování kořisti (setrvání v úkrytu...)

→ loví nejslabší (nemocné) jedince=výběr

Pozitivní x negativní? **zpětná vazba** kořist $\Leftrightarrow$ predátor

predátor má jen jednu převažující kořist: např. vlk + zajíc bělák

Symbióza (mutualizmus)

Soužití druhů, které přináší oběma stranám užitek (potrava, ochrana, úkryt, zbavování parazitů...)

Př. rostliny + hmyz (květní nektar=potrava + opylení)

Rostliny + houby - mykorrhiza (org.látky + min.živiny) malé semenáčky jsou na mykorrhize závislé

...člověk + zemědělské plodiny hroch a klubák

Invaze druhů

Kolonizování nového prostředí druhy:

Primární (osidlování nových ploch)

Sekundární (vnášení nepůvodních=introdukovaných druhů)

Výrazná většina invazí je neúspěšná!...

Př. Braniborsko 1780-1990 3150 introduk. dřevin

→10% se úspěšně rozmnožilo

→ 2% dlouhodobě přežívající populace

→1% se zařadilo

Přežití často jen dočasné (na narušených územích, do příchodu = přizpůsobení se jiného druhu) – sukcese

„**Neofyty**“ – druhy zavlečené po r.1500 (1492)

„**Archeofyty**“ – již od neolitu

Úspěšné invaze v ČR?

Celkem 1380
introdukovaných druhů,
(90 z nich se chová
invazně!)

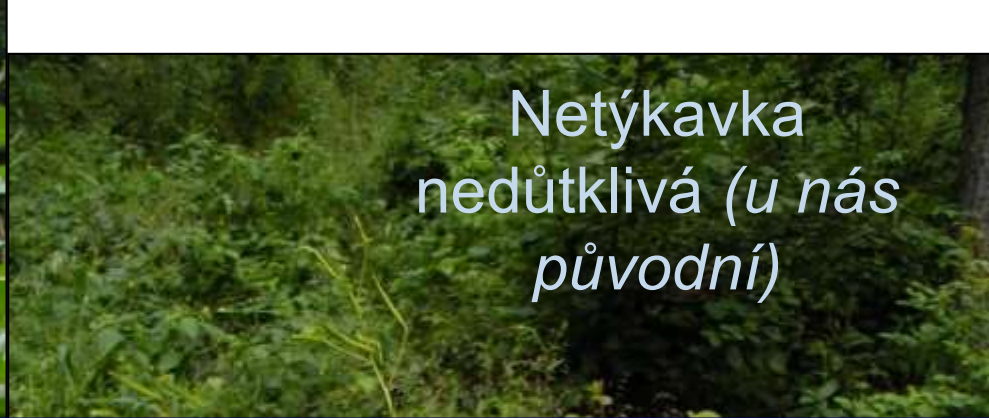
Netýkavka žlaznatá

Introdukovaný
agresivní druh rostliny
v okolí vod

Netýkavka
nedůtklivá (*u nás
původní*)

Introdukované druhy vzhledem k přizpůsobivosti a absenci přirozených nepřátel často ovlivňují negativně druhy původní...

Netýkavka žlaznatá

Křídlatka japonská

využití pro energetiku ?? biomasa

bolševník
velkolepý

- Střevlička východní
- Plzák španělský
- Mandelinka bramborová

Austrálie

- umělé zavlečení králíků - přemnožení (děsivý dopad pro celý ekosystém)
- úmyslně vysazeny lišky a kočky (jeden z největších omylů v oblasti pokusů o nápravu předchozích ekologických chyb)
- Plot proti králíkům 1 833 kilometrů
- Virus myxomatózy, blechy atd.

Vliv prostředí na druhy

Společenstva stále čelí vnějším vlivům:

- změny klimatu, ...
- příchod nových druhů (introdukce, sukcese...)

Stabilní systém (společenstvo) odolá či se přizpůsobí!

Stabilita dvojího druhu

rezistence (odolnost) systém vnějším zásahům odolává

resilience (pružnost) druhy se přizpůsobují, po zásahu návrat do normálu

Závěr:

- Životní prostředí je třeba brát v úvahu – vše se vzájemně ovlivňuje !!! zpětná vazba
- Potravní řetězec – základní princip
- „2 druhy nemohou dlouhodobě (na jednom místě) využívat stejné zdroje“
částek konkurence 2 druhů – EVOLUCE → část populace posune své nároky → potomci bez překryvu nároků jsou zvýhodněni
- Společenstvo se vyvíjí dynamicky – sukcese, invaze, je více či méně stabilní...
- Vztahy ve společenstvu jsou velmi složité – predace, symbióza, parazitizmus...

Děkuji za pozornost

